

С Т А Н О В И Щ Е

От ВЕНЦИСЛАВА ЖЕЛЯЗКОВА – доктор по право и доцент по международно частно право, преподавател в Нов Българския Университет и Великотърновския Университет „св.Св.Кирил и Методий“

Върху

Дисертационния труд на Анастас Благовестов Пунев – докторант по Гражданско процесуално право към Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на тема „Спиране на исковото производство“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6 „Право“ /Граждански процес/

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

I. Темата на представения дисертационен труд несъмнено е актуална и поставя интересни и съществени проблеми, свързани с развитието на гражданското съдопроизводство. Самият факт, че Върховният касационен съд в редица свои тълкувателни решения се занимава с института на спирането на исковото производство /най-вече във връзка с прилагането на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК/ поради наличие на противоречива практика е доказателство, че разглежданата тема има теоретично и практическо значение. На първо място, подчертавам, че дисертационният труд не само сочи на задълбочено познаване от страна на автора на материята на гражданско-процесуалното право и на институтите на общото гражданско право, но и на възможността му умело и убедително да изгражда своите тези. Във връзка с разглежданата проблематика авторът разглежда съдържанието на редица основни институти на гражданскопроцесуалното право, което допринася допълнително за задълбочеността на критичния анализ на уредбата и обосноваване на изводите за нейното съответствие с основните принципи на гражданския процес. Определено защитавам становището, че представеният дисертационен труд във внушителния си обем представлява предизвикателство за научната общност. Без значение е обстоятелството дали всички виждания на автора могат да бъдат споделени или не, стойността на разработката е в това, че дисертантът умело защитава своята позиция. Изцяло поддържам общата теза, от която изхожда авторът за това, че „съдилищата имат правомощието да правораздават, а не да коригират текста на закона“; последното превърна нашето право до голяма степен в прецедентно, като едва ли не по всеки въпрос, свързан с прилагането на правната норма, се постановява тълкувателно решение. Запознаването с

дисертационния труд и със защитаването от автора становища доставя удоволствие за научния работник в областта на гражданското право.

Представеният труд към настоящия момент представлява първото цялостно монографично изследване на действащата процесуална уредба относно спирането на исковете производство – основания, въздействие на спирането върху развитието на исковия процес и порока, от който би страдало постановеното решение в случай, че съдът не постанови спиране на производството при наличие на предпоставки за това. Историческият и сравнителноправен преглед е балансиран, като изцяло е подчинен и свързан с анализа на съществуващата правна уредба. Разгледана и обстойно е коментирана голяма по обем съдебна практика, което допринася съществено за практическата полза на изследването. Оценявам и напълно подкрепям възприетия от автора подход за поставяне на ударението върху действащата нормативна уредба и нейното прилагане, тъй като към настоящия момент, а може би и в обозримо бъдеще, именно тя се нуждае от тълкуване. Предложенията *de lege ferenda* са аргументирани и са резултат на обстойно обсъждане на проблемите при прилагане на съвременното състояние на законодателството. Това, което заслужава особено внимание и определено следва да бъде модел при всяко научно изследване е, че предложенията *de lege ferenda* са отразени в конкретните текстове, което не само доказва ползата от изследването, но сочи и на способността на автора да превърне теоретичните изводи в законови текстове.

II. Дисертационният труд е в обем от 368 страници. Структурно изложението е разделено в три глави /подразделени на параграфи/, заключение и изведени предложения за изменения на съответни текстове в действащите нормативни актове. В приложение към дисертационния труд е включен списък на използваната българска и чуждестранна литература. Библиографската справка съдържа почти всички публикации на български автори по проблематиката, както и немалко по обем чуждестранна литература. Източниците и трудовете са цитирани коректно.

Авторът е познат в правните среди с редица свои публикации както по въпроси на гражданското процесуално право, така и с редица свои статии в областта на облигационното и търговското право.

В първата глава е направена обща характеристика на „спирането на производството“ и неговото приложно поле в различните искови производства. Авторът разглежда спирането като задължение на съда, при което последният не разполага с дискреция, а е длъжен само да „констатира“ настъпване на основанието за спиране. При това положение неминуемо възниква колизия между основни принципи на гражданския процес – служебното и състезателното начало.

Направено е разграничение от сходни правни фигури: отлагане и прекратяване на делото, спирането в изпълнителния процес. Авторът застъпва становището, че ефектът на спирането може да настъпи единствено по разпореждане на съда с постановяване на

съответния съдебен акт, тъй като съдът е единственият, който може да прецени наличие на основанията за спиране така, както са определени от закона. Освен това, спирането е свързано с определени процесуални последици, които няма как да бъдат зачетени без санкцията на съда. Прави се разграничение между основанията за спиране от гледна точка на изначалната допустимост на процеса.

Отделно място е посветено на спирането при особеният иски производство и в производството по несъстоятелност. Въпреки принципното становище за субсидиарно прилагане на правилата на ГПК и по отношение на производството по несъстоятелност, изводите на автора в това отношение /стр. 28/ биха могли да бъдат доуточнени. Дискусионна остава идеята за прилагане на чл. 229 ГПК в заповедното производство в междинния период между подаването на заявлението за издаване на заповед изпълнение и последвалия исков процес, ако такъв бъде проведен; това е свързано с особения характер на заповедното производство в този стадий на развитие като се има предвид до голяма степен неговия формален характер.

Глава втора на дисертационния труд, която разглежда подробно основанията за спиране на делото представлява, според мен, есенцията и придава съществена тежест на изследването. Интересни и заслужаващи внимание хипотези са разгледани при основанията за спиране по съгласие на страните /чл.229, ал.1, т. 1 ГПК/. Напълно споделям направения коментар във връзка със сезирането на ВКС по повод т. 2 на ТР № 1/2017 /стр. 48-50/- без съмнения относно съдържанието на постановеното решение по т. 2, но с определено съмнение за необходимостта от него. Все пак тълкуването на правните норми се извършва от съда въз основа на основните принципи на съответния правен отрасъл и не би могло неправилни или недопустими решения /независимо от броя им/ да налагат постановяване на тълкувателно решение, придружено с няколко особени мнения.

Спирането на делото по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК поражда най-много въпроси, които са свързани с основни институти на гражданския процес. Ето защо, считам, че напълно основателно авторът е отделил най-голямо място именно на това основание /стр. 58-222/. Впрочем и само тази част от труда би могла да бъде самостоятелна дисертация. Направеният подробен анализ показва и становището на дисертанта към редица спорни от теоретична и практическа гледна точка въпроси на гражданското процесуално право. Интересен е историческият преглед на понятието „обусловеност“, а сравнителноправният такъв се обосновава с близостта на немския и швейцарския закон с българската уредба и идеите за съответно прилагане на някои разрешения при тълкуването на ГПК. В процеса на систематичното тълкуване на нормата на чл. 229, ал. 1, т. 4 от ГПК е направено разграничение между нейното приложно поле и това на отвода за висящ процес /чл. 126 ГПК/, като се поддържа, че при отвода за висящ процес е необходим пълен идентитет /субективен и обективен/, докато при спирането идентитетът не е пълен, а и липсва съотнасяне във времето по отношение на обуславящото и обусловеното дело. Приема се, че обстоятелството дали предметът на обуславящия иск може да бъде предмет на

разглеждане инцидентно в хода на обусловеното производство, не е от значение при преценката за спиране на делото, което би могло да се сподели.

Обусловеността между делата по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК се разглежда във връзка с пределите на силата на пресъдено нещо на обуславящото дело, което би осуетило възможността съдът по обусловеното дело да реши спора. Обсъждането на въпроса за обективните предели на силата на пресъдено нещо и застъпеното от автора становище е необходима предпоставка за аргументацията по тълкуване на разпоредбата на чл.229, ал.1, т. 4 ГПК. Освен това, ноторно известен е широкият дебат по въпроса относно пределите на действие на силата на пресъдено нещо по отношение на правопораждащите факти. Струва ми се, че становищата и до днес остават разделени, но мисля, че подкрепяната от дисертанта теза за това, че силата на пресъдено нещо обхваща и правопораждащите юридически факти, включени непосредствено в основанието и петитума на иска е по-приемлива. В тази връзка подкрепям изложението на автора и аргументацията, която черпи и от тълкувателни решения на ВКС /стр.106-109/. Това е и отправната точка, от която изхожда авторът при определяне обусловеността на делото. Разглеждайки различни хипотези и съдебна практика авторът понякога стига до противоречия с предишни свои твърдения или пък с недостатъчна изясненост на поставените въпроси при конкретен пример /стр.112-113; стр. 116/.

Вярно е, че спирането на делото може да бъде обусловено от процесуални съображения, но това са особени случаи и те се отнасят предимно за конкуренция между компетентности – съдилищата на две различни държави или компетентност на съд или арбитраж. В този случай едва ли става дума за преюдициалност, а по-скоро спирането е свързано с необходимостта да бъде обоснована компетентността на първия сезиран съд или на арбитража. Изводът, направен на стр. 125 и стр. 128, за това, че процесуалните въпроси не са в обхвата на преюдициалност по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 е основателен.

Разглеждайки значението на преклузията по чл. 133 ГПК, авторът приема, че спирането е процесуална предпоставка, за чието релевиране няма процесуални правила, поради което последиците на преклузията не могат да се разпростират отвъд висящото производство, включително да преклудират възможността за спиране на делото на основание чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК /стр. 147/.

Вярно е, че при обсъждане на ефекта на обуславящото дело спрямо обусловеното са възможни различни хипотези, но мисля, че в тази си част авторът изпада до известна степен в казуистика в стремежа си да обхване многообразието от възможните случаи. При излагане на разсъжденията, които в голямата си част са интереси, в някои случаи се губи нишката на основната теза. Съдебната практика по прилагането на преюдициалността като основание за спиране е критично анализирана: съотношението между вещните искове, включително особеното производство по делба; обосновава се подробно необходимостта от спиране на делото по Павловия иск при условие, че е предявен иск за вземането на кредитора – въпрос, който вече е изяснен с отговора на въпрос 2 от Тълкувателно решение на ВКС по

Тълкувателно дело № 2/2017 г. Основателна е критиката на разпоредбата на чл. 126, ал. 1 ГПК in fine. Относно направените предложения de lege ferenda за спиране на производството по всящо дело при образуване на тълкувателно дело или преюдициално запитване, които са от значение за всящото дело, по принцип са правилни. Вярно е, че гражданското съдопроизводство следва императивните правни норми, чието разширително тълкуване, меко казано, не е препоръчително. В същото време обаче законодателството не би могло да обхване всички и всякакви хипотези. Практика на българските съдилища сочи, че в редица случаи, въпреки ограничаващата разпоредба на чл. 631 ГПК, съдилищата спират производството по дела, които са във връзка с отправено преюдициално запитване. Впрочем, разпоредите на чл. 629 – 632 ГПК се нуждаят не само от усъвършенстване de lege ferenda, но и от привеждането им в съответствие с действащите нормативни актове на ЕС.

Интересният проблем относно спирането при паралелни процеси пред съд и арбитраж заслужава особено внимание и в определен аспект е разгледан в дисертационния труд. Въпросът се поставя не само при дела образувани пред арбитражна институция и държавен съд в България, но също така и в случай на сезиране на държавен съд в България и арбитраж в друга държава. В тази връзка заслужават внимание решенията на СЕС по дело C-185/07 West Tankers и коригиращото го решение на СЕС по дело C-536/13 Gazprom. Що се отнася до предявяването на установителен иск пред съда за наличие или липсата на арбитражно споразумение /отрицателен или положителен/, то в българската съдебна практика почти единодушно е прието, че положителен установителен иск е недопустим, докато съществуват отделни решения /не многобройни/ по силата на които е допуснат за разглеждане отрицателен установителен иск. Някои от направените в това отношение констатации се нуждаят от корекция или уточнение – напр. изказаното мнение, че съдът не е длъжен да прекрати производството и да укаже на страните, че следва да потърсят решението на спора от арбитраж /стр. 218/ както по силата на Закона-модел на УНСИТРАЛ, така и според възприелия го ЗМТА.

Критично е анализирана съдебната практика при спиране на исковото производство въз основа на чл. 229, ал. 1, т. 5 и 6. От практическа гледна точка и с оглед редица случаи на документни /имотни/ измами, не бих подкрепила практиката, съгласно която при твърдения за неистинност на документ, представляващ доказателство по делото, дори и да има вече образувано досъдебно производство, гражданското дело да не се спира. Решение би могло да бъде документът да бъде изключен от доказателствата, но какъв би бил резултатът, ако този документ е предварителен договор, като предмет на делото е обявяването му за окончателен по реда на чл. 19, ал. 3 ГПК. Въпреки проведеното производство по чл. 193 ГПК, би могло да бъде образувано досъдебно производство във връзка с документно престъпление, при което разликите в процеса по доказване пред гражданския съд и пред органите на досъдебното производство пред наказателния съд са значителни /стр. 239/.

Във връзка с прилагането на чл. 229, ал.1, т. 6 ГПК, отправената критика към уредбата, касаеща сезирането на Конституционния съд и предложението да бъде разширена тази възможност и по отношение на всички съдилища има основание, макар, че едно таква правомощие крие доста опасности. Впрочем тази теза е позната на нашата правна литература и въпреки редица предложения относно разширяване на дейността на Конституционния съд, този въпрос се оказва доста трудно разрешим. В същото време предложението за промяна на чл. 303 ГПК /стр. 268/ в смисъл да се предвиди самостоятелна възможност за отмяна на влязло в сила съдебно решение, по което съдът е приложил противоконституционен закон в значителна степен застрашава правната сигурност, което сякаш авторът усеща.

В третата глава се разглежда въздействието на спирането върху развитието на исковия процес. Задълбочена и с особено практическо значение е тази част от изложението, която има за предмет както самото производство по спирането, така и последиците от постановения съдебен акт. Авторът застъпва тезата, че служебните действия на съда във връзка със спирането в определени случаи са наложителни от гледна точка на различните основания за това. При осъществяване на служебното начало естествено съдът би могъл да се натъкне на редица трудности, които се отчитат и за решаването на които са дадени конкретни препоръки.

Разсъжденията на автора са основани на тезата, че преценката за спиране на делото е преценка за допустимост на производството. От тази приета позиция са всички по-нататъшни тълкувания и изводи. Авторът е последователен и логичен при поддържане на тази своя теза., което неминуемо е достойнство на работата. В това отношение се създава база за дискусия при възприемане на противно становище от евентуалните опоненти.

Що се отнася до времевите граници, в които може да се постанови спирането, съвсем основателно се приема, че проверката за редовност предхожда проверката за допустимост на иска, поради което спирането може да бъде постановено едва след като бъдат отстранени нередностите на исквата молба. Интересни и полезни са съображенията относно възможността за спиране в случай, че основанията са възникнали в периода след постановяване на въззивното решение и преди подаване на касационната жалба, като се има предвид характерът на на касационното обжалване /стр. 281-282/, както и правомощията на ВКС с оглед предпоставките по чл. 280 ГПК. Следвайки тезата, че преценката на основанията за спиране /независимо от това кое е основанията/ е въпрос за допустимост на процеса, дисертантът приема, че решението следва да бъде служебно допуснато до касационно обжалване при преценка на наличие на основание за това теза, която се съдържа и в ТР №1/2017 ВКС.

Приносни моменти съдържа изследването в частта за въздействието на процесуалните отклонения върху спирането /пар. 4 от Глава Трета/. Определено считам, че направеният анализ и аргументацията на становището на автора при различните хипотези е от практическа полза, както и база за дискусия в научните и професионални среди:

например при спирането въз основа на чл. 637, ал. 1 ТЗ трябва ли делото да бъде спряно и по отношение на обикновените другари, необходимо ли е разделяне на делата; въпросът за спиране на делото, ако преюдициалността се отнася за евентуалния иск; въпрос за частичното решение и ползата от него; как би се отразило предявяването на възражение за прихващане и насрещен иск на преюдициалността и спирането. Анализът и направеното предложение за изменение на чл. 213 ГПК заслужава подкрепа в основната си част /стр. 315/.

В Заключението на дисертационни труд са посочени основните изводи от задълбочения анализ на уредбата, както и основните защитени тези на автора: допускане на спирането и при предявяване на насрещни права на ответника в отделен процес, когато те имат обуславящ характер, неприлагане на преклузията при преценка на основанията за спиране, критиката на редакцията на чл. 126, ал. 1 ГПК; необходимостта от предвиждане на възможност за сезиране на Конституционния съд не само от ВКС и ВАС, но и от другите родове съдилища; предложението за въвеждане на „спор за преюдициалност“.

III. Определено считам, че трудът е структуриран правилно при следване на логическа връзка между отделните проявления на разглеждания институт. Изследването би могло да бъде оценено като важен източник на знания не само за съдебните органи, но също така и за страните в гражданското производство.

Отделните приноси моменти са посочени по-горе при анализа на изложението на съответните части на дисертационния труд. Както вече беше посочено, особено внимание заслужават направените конкретни предложения за промяна на съществуващото законодателство, които са добре аргументирани както от гледна точка на теоретична обосновка, така и от практическа гледна точка.

IV. Без да омаловажавам приносните моменти и без да считам, че изложеното по-долу непременно представлява критика към изразените от автора становища, имам различно виждане по някои от тезите, поддържани в дисертационния труд. Различните мнения биха могли да дадат възможност на дисертанта при бъдещата му работа по проблемите да защити изразеното от него в настоящата работа:

-Макар в труда да е направено разграничение между възражението за висящ процес и спиране на обусловеното дело в зависимост от обуславящото, при сезирането на различни компетентни юрисдикции, въпросът е по-скоро относим към възражението за висящ процес. Спирането в тези случаи е свързано с преценката за компетентност, а не с въпросите за преюдициалност /въпреки че са възможни и такива хипотези, разбира се/.

- Не споделям становището изразено в Тълкувателно решение № 1/2017 и подкрепено от автора за това, че въззивното решение, постановено при наличие на основание за спиране на производството по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК е недопустимо, като изцяло се придържам към Особеното мнение на съдиите Веска Райчева и Емануела Балеvsка, които са приложени към Тълкувателното решение. Считам, че преценката за

преюдициалност не може да бъде направена извън преценката по основателността на спорното право и неминуемо е свързана с материалното правоотношение. Връзката на преюдициалност не може да се счита като процесуална предпоставка за надлежното упражняване правото на иск. На практика тази връзка е под формата на възражение от ответника, макар че не е изключено тя да бъде изтъкната от ищеца но в хода на развитие на производството.

- Другите критични бележки са по-скоро препоръки с оглед бъдещата публикация на труда, а именно: систематизиране на изложените различни хипотези под общи критерии, което би улеснило читателя; биха могли да бъдат избегнати позоваванията на последващи абзаци, тъй като това до известна степен разкъсва нишката на изложението.

Посочените бележки по никакъв начин не засягат категоричната ми положителна оценка на рецензирания труд. Високо оценявам вложените усилия на дисертанта, чийто резултат е представеното задълбочено и стойностно изследване на спирането на исковото производство. Уредбата и прилагането на спирането по смисъла на чл.229, ал. 1 ГПК е свързано с редица други основни институти на гражданскопроцесуалното право, анализирани аргументирано и с определена позиция от страна на автора. Трудът е несъмнено доказателство за задълбочени знания, възможността те да бъдат обогатени както с оглед на по-нататъшни научни търсения, така и за нуждите на практиката. Определено считам, че целите на труда са постигнати и в по-голямата си част споделям направените предложения за необходимостта от промяна на разпореди в ГПК.

З А К Л Ю Ч Е Н И Е

Предвид на изложеното смятам, че представеният Дисертационен труд „Спиране на исковото производство“ отговаря на изискванията Закона за развитието на академичния състав на Република България, Правилника за неговото приложение и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени на Софийския университет „Кл. Охридски“ за придобиване на научна степен „доктор“, поради което убедено предлагам на Научното жури да даде на Анастас Благовестов Пунев научната степен „доктор“ по професионално направление 3.6. „Право“ /Граждански процес/.

София, 02 декември 2019 г.

ИЗГОТВИЛ:

Доц. д-р Венцислава Желязкова